

24. Stasiński P. Komunizm jako choroba. Na marginesie twórczości Józefa Mackiewicza // Res Publica. – 1989. – nr. 2. – S. 55.
 25. Wapiński R. Roman Dmowski. – Lublin, 1988,
 26. Zieliński J. Leksykon polskiej literatury emigracyjnej. – Lublin, 1990

Wajngertner P. Kontynuacja czy Przeciwieństwo? Rosja a Związek Sowiecki w Publicystyce Politycznej Romana Dmowskiego i Józefa Mackiewicza. W artykule autor analizuje idee publicystyki Romana Dmowskiego i Józefa Mackiewicza. Zarówno Roman Dmowski (1864–1939), ideolog, polityk i publicysta powszechnie uznawany za twórcę nowoczesnego polskiego nacjonalizmu; założyciel, przywódca i autorytet polskiego obozu narodowego w XX w., jak i Józef Mackiewicz (1902–1985), dziennikarz i pisarz polityczny, po II wojnie światowej emigrant i antykomunista, należą do grona najciekawszych przedstawicieli polskiej myśli politycznej w XX wieku. Są również uznawani za opiniotwórczych publicystów politycznych. Artykuł jest próbą analizy opinii R. Dmowskiego i J. Mackiewicza na temat przyczyn, przebiegu i konsekwencji przewrotu bolszewickiego w Rosji w 1917 r. Dmowski traktował państwo sowieckie i jego ideologię, jako rezultat rosyjskiej mentalności, wcześniejszego ustroju i historii Rosji. Mackiewicz przeciwstawiał komunizm i sowiecką «Bolszewię» duchowości rosyjskiej zgodnie z hasłem: gdzie zaczyna się komunizm i jego totalitarny ustrój – zostaje zerwana ciągłość państwowości i zaczyna się totalna przebudowa świadomości ludzi.

Słowa kluczowe: nacjonalizm, oboz narodowy, antykomunista, polska myśl polityczna.

Wajngertner P. The Continuation or the Opposite? Russia and the Soviet Union in the Political Journalism of Roman Dmowski and Jozef Mackiewicz. In the article autor analyses the ideas of publicistics of Roman Dmowski and Jozef Mackiewicz. Both Roman Dmowski (1864–1939), the ideologue, politician and writer, widely recognized as the founder of modern Polish nationalism; leader and political authority of Polish national camp in the 20th century, as well as Jozef Mackiewicz (1902–1985), journalist and political writer, after World War II the emigrant and famous anti-Communist, were the most interesting representatives of the Polish political thought in the 20th century. They are also regarded as influential political journalists. This article is an attempt to analyses the opinion of R. Dmowski and J. Mackiewicz on the causes, course and consequences of the bolshevik upheaval in Russia in 1917. Dmowski treated the Soviet state and its ideology as a result of the Russian mentality, the previous regime and the history of Russia. Mackiewicz opposed communism and Soviet «Bolszewia» Russian spirituality, according to the motto: where starts communism and its totalitarian regime – continuity of statehood is broken and the total reconstruction of the awareness of the people starts.

Keywords: nationalism, national camp, anti-Communist, Polish political thought.

Адреса для листування: wajn@op.pl

УДК 821.162.1-3.09 : 94 (477.82)

Світлана Кравченко – доктор наук із соціальних комунікацій,
 професор кафедри соціальних комунікацій
 Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Волинь у польсько-українському дискурсі Юзефа Лободовського

У статті висвітлюються епізоди життєвого шляху Юзефа Лободовського, пов'язані з Волинню, а також розглядаються літературні та публіцистичні тексти, присвячені волинському краю. Авторка детально зупиняється на публіцистичних творах письменника, у яких аналізується стан польсько-українських взаємин у міжвоєнний період, зокрема волинський досвід. Описується співпраця Ю. Лободовського із тижневиком «Wolyn» та проблематика статей, опублікованих на його сторінках. Розглядається більш детально публіцистика письменника, надрукована у варшавських часописах «Biuletyn Polsko-Ukraiński» та «Wiadomości Literackie», в якій автор аналізує польсько-українські взаємини, польську державну політику, волинський досвід воеводи Генріка Юзевського. Окрему увагу приділено статті Ю. Лободовського «Od Slowackiego do Samczuka», в якій автор аналізує творчість волинських українських та польських письменників і показує просте й логічне вирішення польсько-українського питання в Польщі, яке передбачає врахування інтересів усіх народів, що населяють край.

Ключові слова: польсько-українські взаємини, Волинь, літературна і публіцистична творчість, волинський експеримент.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відомий польський письменник, поет, публіцист і перекладач ХХ ст. Юзеф Лободовський увійшов в історію польської культури як беззаперечний українофіл і прибічник польсько-українського всестороннього союзу. Тоді, у міжвоєнний період, з якого він починав свій творчий шлях, доносити свої суспільно погляди до поляків було надто складно і навіть іноді небезпечно. Тому він мав багато опонентів і навіть ворогів. Чимало епізодів його життя були пов'язані із Волиню. Волинський край був оспіваний письменником у літературних творах. Питання міжнаціональних взаємин у поліетнічній Волині аналізував Ю. Лободовський у публіцистиці. Тему українсько-польських взаємин він активно почав розвивати у своїй творчості у 30-ті роки ХХ ст., публікував поезії, навіяні українською тематикою, і переклади з української літератури на сторінках холмського літературного часопису «*Kamena*». Публіцистику на тему польсько-українських взаємин друкував у 30-ті роки у варшавських тижневиках «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*» та «*Wiadomości Literackie*».

Виклад матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. В кінці 30-х Юзеф Лободовський співпрацював у Луцьку із польським виданням «*Wołyń*». На деякий час був призваний до війська і служив також на Волині у Рівному. Деякі подробиці його перебування у війську в Рівному описує Надія Сташенко у своїй статті «Життєтворчі зв'язки Юзефа Лободовського з Україною» [1, с. 103–104].

На Волині письменник познайомився із Зюзанною Гінчанце – поеткою, якій присвятив багато своїх віршів і яку втратив у роки Другої світової війни. Про цю сторінку життя митця та його закоханість детальніше переповідає Людмила Сірик у своїй книзі «*Naznaczonej Ukrainą. O twórczości Józefa Łobodowskiego*», яка присвячена життєвому та творчому шляху письменника [12, с. 17].

У 1937 році волинський воєвода Генрік Юзевський запросив Ю. Лободовського на роботу у Луцьк у тижневик «*Wołyń*», з яким письменник співпрацював ще від 1933 року. У виданні домінувала близька Лободовському польсько-українська тематика. Тут він пропрацював до 1938 року, до моменту відкликання Г. Юзевського з Луцька. Про цей період життя Ю. Лободовського як доволі приємний і цікавий для нього пізніше писала дружина письменника Ядвіга Кучинська [2, 209]. Роки перебування на Волині дали можливість йому глибоко пізнати культуру, ментальність і психологію українців. Попри непростий характер, він мав добрі стосунки з українцями не тільки у період праці на Волині, але й упродовж усього свого життя.

Волинські враження вилились у його поетичні твори «*Думи волинські*», «*Дума про отамана Петлюру*», «*Ніч на Волині*», «*Сон волинської ночі*», «*Полісся*», «*Киселин*», котрі пізніше у 1954 році ввійшли до збірки «*Золота Грамота*».

Від'їзд Ю. Лободовського з Луцька був пов'язаний із відкликанням воєводи Г. Юзевського, що в свою чергу було зумовлене погіршенням польсько-українських стосунків та звинуваченнями деяких польських політиків на адресу воєводи у зраді польських національних інтересів. Письменник це сприйняв із гіркотою, розуміючи, що були зірвані останні мости польсько-українського порозуміння. Адам Томанек, небіж Лободовського, з цього приводу згадував: «Пам'ятаю, як мама розповідала, що вуйко Юзеф говорив про небезпеку антагонізмів у польсько-українських стосунках на Волині. Мав дар передбачення у політичних справах. За твердість своїх переконань мав багато ворогів і неприємностей, однак із часом виходило на те, що мав рацію» [2, с. 210].

Волинському періоду життя письменника також присвячені публікації польського літературознавця Ядвіги Савіцької [10, с. 11], в яких розглядаються передусім мотиви та образи його літературної творчості, навіяні Волиню.

У 1937–1938 роках на Волині Ю. Лободовський написав серію статей для часопису «*Wołyń*», в яких розповідав про людей регіону, їх культуру, підкреслював полікультурність Волині як її духовне багатство, говорив про взаємовпливи національних культур як перспективи поступу. Письменник був переконаний, що особливість співіснування українців та поляків на Волині полягає в тому, щоб жити на спільній території без намагання підпорядкувати й домінувати.

Ю. Лободовський був прихильником федеративної ідеї, ворогом московських впливів та радянської ідеології. Ці погляди висловив у статтях «*Dokola zagadniena Wołynia*» (Wołyń. – 1937. – № 45), «*Na drogach kultury*» (Wołyń. – 1937. – № 52).

У статті «*O swobodę rozwoju kulturalnego*» (Wołyń. – 1938. – № 13) письменник переконував поляків не намагатися підпорядкувати українську культуру, а дати їй можливість розвитку, нести

польською культурою європеїзацію до Дніпра. Він був упевнений, що на той час створити мононаціональну польську державу без врахування інтересів інших народів, які жили у Польщі, було неможливо. Про небезпеку політичних рішень тодішньої польської влади писав у статті «Pomniejszyciele narodu» (Wolyn. – 1938. – № 16), стверджуючи, що це вибухівка сповільненої дії.

У рубриці «Література і мистецтво» тижневика «Wolyn» Ю. Лободовський опублікував статтю «Wielkie dziedzictwo» (1937. – № 52), в якій знайомив поляків із давніми традиціями української культури. Про публіцистику молодого письменника, опубліковану на сторінках тижневика «Wolyn», також писала Я. Савицька у статті «Złota wołyńska struna. O Łobodowskim w tygodniku “Wolyn”» [11, с. 54–58].

Найбільш гостро волинська тема представлена у публіцистичних виступах Ю. Лободовського на сторінках тижневика «Biuletyn Polsko-Ukraiński». У статті «Historia stosowana» (1938. – № 36), яка була написана у відповідь на виступ Міхала Старчевського, котрий назвав українців на Волині національною меншістю, «етнографічним матеріалом», що не має національної свідомості [3, с. 392]. Письменник назвав свого опонента виразником державної позиції щодо українців, гостро критично оцінював національну політику тодішньої польської влади, називав її ігноруванням історії.

У статті «W obliczu rozstrzygnięć» (Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1938. – № 37), продовжуючи попередню думку, назвав політику влади щодо українців «мертвим застоєм на відріжку польсько-українських стосунків», антиукраїнською позою [4, с. 406]. Тодішніх польських державних діячів через недолугу національну політику Лободовський називав політиканами, сліпцями і політичними страусами, підкреслював відсутність у них політичної свідомості та короткозорість [5, с. 469].

І хоч Ю. Лободовський був ідейно близьким із волинським воєводою Генріком Юзевським, він все ж критично ставився до його «волинського експерименту». Намагання в межах одного воєводства вирішити українську проблему та знайти шляхи для згоди й мирного співжиття поляків та українців показали необхідність ефективної загальнодержавної національної політики і неможливість вирішити проблему локально.

Ю. Лободовський вказував на суперечність між політичною ідеєю воєводи і способами її реалізації. Він побачив, що польська громада на Волині зокрема і польське суспільство в цілому були не готові до реальної оцінки ситуації. Значна кількість поляків, засліплена стереотипами та упередженнями минулого, не могла пробачити Г. Юзевському захоплення українською культурою – піснями, бандурою, мовою. У статті «Legendy Wołyńskie» він назвав це «декоративними» рисами українізму воєводи [6, с. 457–458].

Поразку волинського експерименту письменник вбачав не стільки в прорахунках самого воєводи, скільки у відсутності політичної волі, загальнодержавної програми і конкретних напрямів вирішення українського питання в Польщі. Він писав: «Тоді, коли кожне воєводство, якщо не кожен повіт мали свою власну українську політику, яка змінювалася щосезону, один лише Юзевський виступив із концепцією і планом, який принаймні щодо Радянської Росії був цілком слушним, узгодженим із польськими державними інтересами та ідейним заповітом пілсудскізму» [6, с. 458].

Ю. Лободовський відчував небезпеку у консервації українського питання і застерігав польське суспільство, яке своїм ставленням штовхало українців до мобілізації. Такий стан справ письменник спостерігав у п'яти південно-східних воєводствах і вважав, що наслідки можуть набути агресивних форм нової «хмельниччини» [7, с. 378].

Літературу Волині розглядав Ю. Лободовський у статті «Od Słowackiego do Samczuka» також у світлі польсько-українських взаємин. Волинські землі віддавна були теренами глибоко закоріненого в минувшині співжиття представників різних етносів. Віддавна тут спільно проживали поляки та українці. Ще з епохи середньовіччя краса цих земель надихала митців різних народів до творчості. Вони оспівували Волинь як свою батьківщину. Зіставляючи волинські образи у польських та українських письменників, зокрема у Юліуша Словацького та Уласа Самчука, автор показав спільне коріння волинських мотивів польської поезії XIX ст. та епопеї «Волинь» українського письменника. Ю. Лободовський зазначав, що це відчуття і досвід «автохтона, пов'язаного найтіснішими узами із землею, на якій живе і яку описує» [8, с. 213–214].

Перенісши цей літературний феномен у площину політики, Ю. Лободовський вбачав у ньому реальний вихід зі складного питання спільного життя на спільній землі, яку і поляки, й українці вважали батьківщиною. Органічність такого стану речей мала визначити, на думку публіциста,

напрямок і сутність національної політики тодішньої Польщі, яка б враховувала інтереси українського народу, що завжди жив на цій землі.

Висновки. Волинь упродовж усього життя Ю. Лободовського була одним із провідних мотивів його літературної та публіцистичної творчості. Оспівав її красу у поезії, висвітлив глибину та багатогранність полікультурних традицій у публіцистичних статтях, показав поліетнічність краю як його природний стан, із логіки якого органічно поставали вирішення усіх складних політичних проблем співжиття українців і поляків на єдиній спільній батьківщині.

Література

1. Сташенко Н. Життєтворчі зв'язки Юзефа Лободовського з Україною // *Między literaturą a polityką. O Józefie Łobodowskim.* – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2012. – S. 101–116.
2. Aneks S. Wspomnienia o Łobodowskim // *Siryk L. Naznaczone Ukrainą. O twórczości Józefa Łobodowskiego.* – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2002. – S. 209–210.
3. Kuryłło S. Historia stosowana / S. Kuryłło // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1938. – № 36. – S. 392.
4. Kuryłło S. W obliczu rozstrzygnięć / S. Kuryłło // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1938. – № 37. – S. 406.
5. Kuryłło S. Od Małorosji do Mitteleuropy / S. Kuryłło // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1938. – № 43. – S. 469.
6. Kuryłło S. Legendy Wołyńskie / S. Kuryłło // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1938. – № 42. – S. 457–458.
7. Łobodowski J. Od bezmyślności do katastrofy / J. Łobodowski // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1937. – № 34. – S. 378.
8. Łobodowski J. Od Słowackiego do Samczuka / J. Łobodowski // *Biuletyn Polsko-Ukraiński.* – 1938. – № 20. – S. 213–214
9. Sawicka J. Świadomość kresowa Józefa Łobodowskiego / Jadwiga Sawicka // *Józef Łobodowski rzecznik dialogu polsko-ukraińskiego.* – Pod redakcją Ludmiły Siryk i Jerzego Święcha. – Lublin : Wyd-wo UMCS, 2000. – S.11.
10. Sawicka J. Wołyń poetycki w przestrzeni kresowej / Jadwiga Sawicka. – Warszawa, 1999.
11. Sawicka J. Złota wołyńska struna. O Łobodowskim w tygodniku «Wołyń» / Jadwiga Sawicka // *Kresy.* – 1991. – № 6. – S. 54–58.
12. Siryk L. Naznaczone Ukrainą. O twórczości Józefa Łobodowskiego / L. Siryk. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2002.

Кравченко С. И. Волинь в польско-украинском дискурсе Юзефа Лободовского. В статье раскрыты эпизоды жизненного пути Юзефа Лободовского, связанные с Волинью, а также рассматриваются литературные и публицистические тексты, посвященные волинскому краю. Автор подробно останавливается на публицистических произведениях писателя, в которых анализируется состояние польско-украинских отношений в межвоенный период, в частности волинские события. Описывается сотрудничество Ю. Лободовского с редакцией еженедельника «Wołyń» и проблематика статей, опубликованных на его страницах. Рассматривается более подробно публицистика писателя, напечатанная в варшавских изданиях «Biuletyn Polsko-Ukraiński» и «Wiadomości Literackie», в которой автор анализирует польско-украинские отношения, польскую государственную политику, волинский опыт воеводы Генрика Юзевского. Особое внимание уделено статье Ю. Лободовского «Od Słowackiego do Samczuka», в которой автор анализирует творчество волинских украинских и польских писателей и показывает простое и логическое решение польско-украинского вопроса в Польше, которое предусматривает интересы всех народов, населяющих край.

Ключевые слова: польско-украинские отношения, Волинь, литературное и публицистическое творчество, волинский эксперимент.

Kravchenko S. I. Volyn in Polish- Ukrainian diskurse of Jozef Lobodovski. The article is about the episodes of the episodes of course of life of Jozef Lobodovskiy, related to Volyn, are illuminated in the article, and also the literary and publicism texts sanctified to the Volyn edge are examined. An author in detail is stopped on publicism works of writer, in that the state of the Polish-Ukraine mutual relations is analysed in an intermilitary period, in particular Volyn experience. The collaboration of Jozef Lobodovskiy with a weekly «Wołyń» and range of problems of the articles published on his pages are described. The publicism of writer is examined more in detail and printed in the Warsaw magazines of «Biuletyn Polsko-Ukraiński» and «Wiadomości Literackie», in that an author analyses the Polish-Ukraine mutual relations, Polish public policy, Volyn experience of vovode of Henrik Juzevskiy. Separate attention is spared to the article of Jozef Lobodovskiy «Od Słowackiego do Samczuka», in that an author analyses work of the Volyn Ukrainian and Polish writers and shows the simple and logical decision of the Polish-Ukraine question in Poland, that envisages taking into account of interests of all people that inhabit an edge.

Keywords: are the Polish-Ukraine mutual relations, Volyn, literary and publicism work, Volyn experiment.

Адреса для листування: grelya64@ukr.net